

‘નિયમસાર’ ૧૨૯-ગાથા.

જો દુ અહં ચ રુદ્ધં ચ જ્ઞાણં વજ્જેદિ ણિચ્ચસો ।

તસ્સ સામાઙ્ગં ઠાઙ્ગ ઇદિ કેવલિસાસણે ।।૧૨૯।।

જે નિત્ય વર્જે આર્ત તેમ જ રૌદ્ર બન્ને ધ્યાનને,

સ્થાયી સામાયિક તેહને ભાખ્યું શ્રી કેવળીશાસને. ૧૨૯.

ટીકા :- ‘આ, આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનના પરિત્યાગ દ્વારા...’ સમજાવવું છે ને? ‘આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનના પરિત્યાગ દ્વારા સનાતન (શાશ્વત) સામાયિકવ્રતના સ્વરૂપનું કથન છે.’ છે સામાયિક પર્યાય પણ શાશ્વત જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન, જ્ઞાનસ્વરૂપ છે, જાણનાર છે. એ કરનાર તો કોઈનો નથી, પણ પરનો જાણનાર છે એ વ્યવહાર છે, એવું જે એનું જ્ઞાન સ્વરૂપ છે એના ભાન દ્વારા આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનનો ત્યાગ (થાય) ત્યાં સમસ્વભાવ જે પ્રગટ થાય તેને સામાયિક કહે છે. આહાહા..!

‘નિત્ય-નિરંજન...’ આહાહા..! કાયમની સત્તા જેની છે, નિત્ય-કાયમ સત્તા જેની છે એવો નિત્ય-નિરંજન. જેને અંજન નથી. નિત્ય-નિરંજન ત્રિકાળ અંજન વિનાનો. આહાહા..! ભગવાનઆત્મા નિત્ય-નિરંજન છે. આહાહા..! ‘નિજ કારણસમયસારના સ્વરૂપમાં...’ એવું જે નિજ કારણસમયસાર, ત્રિકાળી ધ્રુવ સ્વરૂપ, એના ‘સ્વરૂપમાં નિયત (–નિયમથી રહેલા)...’ નિયત એટલે નિશ્ચયથી રહેલો. આહાહા..! ‘નિત્ય-નિરંજન નિજ કારણસમયસાર...’ એનું જે જ્ઞાન અને આનંદ સ્વરૂપ, એમાં જે રહેલો. આહાહા..!

‘શુદ્ધ-નિશ્ચય-પરમ-વીતરાગ-સુખમૃતના પાનમાં પરાયણ...’ રહીને એમાં અંદરમાં રહ્યો. જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાન, એમાં રહ્યો, ટક્યો ત્યારે શું મળ્યું? ‘શુદ્ધ-નિશ્ચય-પરમ-વીતરાગ...’ શુદ્ધ-

નિશ્ચય-પરમ-વીતરાગ ‘સુખામૃતના પાનમાં...’ વીતરાગી આનંદના પાનમાં મશગુલ છે. આહાહા...! આનું નામ સામાયિક. શબ્દો પણ સાંભળ્યા ન હોય. સામાયિક કોને કહે. આહાહા...! ‘શુદ્ધ-નિશ્ચય-પરમ-વીતરાગ-સુખામૃત...’ અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર પ્રભુ, નિત્ય ધ્રુવ શાશ્વત એમાં સ્થિત. અને સ્થિત હોવાથી ‘પાનમાં પરાયણ...’ એ વસ્તુના પીવામાં, અનુભવમાં પરાયણ. આહાહા...!

આનંદસ્વરૂપ ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ (છે). એ જ્ઞાનસ્વરૂપ કરે શું? કોનું કરે? પરનું કરે? રાગ કરે? ના ના. પરને જાણે એ પણ વ્યવહાર. આહાહા...! અહીં કહેવું છે શું? કે વ્યવહારથી પરનું કરી શકે છે એ તો શબ્દ પણ નથી, એ તો કથનમાત્ર શબ્દ છે. પરને જાણે છે એ પણ વ્યવહાર છે. એ અંદર સ્વને જાણે છે એનું નામ નિશ્ચય છે. આહાહા...!

અંદરમાં રહેતા ‘પરમ-વીતરાગ-સુખામૃત...’ વીતરાગી સુખનું અમૃત, એના ‘પાનમાં પરાયણ...’ એને પીવામાં, અનુભવમાં પરાયણ. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદના પીવામાં એટલે અનુભવમાં જે તત્પર છે. આહાહા...! જ્યાં રાગ અને દ્વેષનો કણ નથી, જ્યાં ચૈતન્યના સુખામૃતથી ભરેલી શુદ્ધ નિરંજન ધ્રુવ સત્તા, એમાં તત્પર છે. ‘એવો જે જીવ તિર્યચ્યોનિ, પ્રેતવાસ અને નારકાદિગતિની યોગ્યતાના હેતુભૂત આર્ત અને રૌદ્ર બે ધ્યાનોને નિત્ય તજે છે,...’ આહાહા...! આર્તધ્યાન અને રૌદ્રધ્યાન પ્રેતવાસ (અર્થાત્) વ્યંતર અને ભૂતડાના ભવ થાય. કોઈ એવો સાધારણ શુભભાવ હોય તો વ્યંતરના ભવ થાય. આહાહા...! નારકી. પાપના તીવ્ર ભાવથી નરક આદિ, મનુષ્ય અને દેવ આદિ ગતિ. એની યોગ્યતાના હેતુભૂત. ચાર ગતિની યોગ્યતાના હેતુભૂત. ચાર ગતિ જે ભાવે મળે તેના હેતુભૂત. ‘આર્ત અને રૌદ્ર બે ધ્યાનોને...’ આહાહા...! આર્ત અને રૌદ્રધ્યાનથી તો ચાર ગતિ મળે, પરિભ્રમણ મળે. આહાહા...! તેને ‘નિત્ય તજે છે,...’ એ બે ધ્યાનોને નિત્ય તજે છે.

અંતરના સુખામૃતના... જ્ઞાનસ્વરૂપી આત્મા એ કરે શું? પરનું કાંઈ કરે? પરને હણે? પરને બચાવે? એ શું કરે? કાંઈ ન કરે. આહાહા...! ફક્ત થતું હોય તેને જાણે. એથી આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન થાય નહિ. થતું હોય તેને જાણે. એ જાણવાનો વ્યવહાર છે. તેથી ત્યાં આર્તધ્યાન અને રૌદ્રધ્યાન થાય નહિ. આહાહા...! કોઈને દૂર કરવા છે, કોઈને મળવું છે, કોઈની સાથે મેળ કરવો છે એ કાંઈ છે નહિ. મેળ આત્મા સાથે જ્યાં કર્યો છે. નિત્ય-નિરંજન ભગવાન સુખામૃત, એની સાથે જ્યાં મેળ કરીને અંદર અનુભવે છે, એનું પાન કરે છે. નિર્વિકલ્પ આનંદનું પાન કરે છે. આહાહા...!

એ ‘પ્રેતવાસ...’ એટલે હલકા દેવ. ‘અને નારકાદિગતિ...’ તિર્યચ, મનુષ્ય. એની ‘યોગ્યતાના હેતુભૂત આર્ત અને રૌદ્ર બે ધ્યાનોને નિત્ય તજે છે,...’ આહાહા...! ‘તેને ખરેખર...’ તે જીવને ખરેખર ‘કેવળદર્શનસિદ્ધ (–કેવળદર્શનથી નક્કી થયેલું)...’ કેવળજ્ઞાનથી સિદ્ધ થયેલું. આહાહા...! એવું ‘શાશ્વત સામાયિકવ્રત છે.’ એને સામાયિકવ્રત સાચું છે. શાશ્વત શબ્દે સાચું.

જેવો ભગવાન શાશ્વત છે એવી જ પર્યાય પ્રગટી છે અને શાંતિમાં રમે છે. એ પણ એક શાશ્વત છે. આહાહા...! આનું નામ સામાયિક છે.

‘હવે આ ૧૨૯મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે :]’

શ્લોક-૨૧૪

(આર્યા)

इति जिनशासनसिद्धं सामायिकव्रतमणुव्रतं भवति ।

यस्त्यजति मुनिर्नित्यं ध्यानद्वयमार्तरौद्राख्यम् ॥૨૧૪॥

[શ્લોકાર્થ :-] એ રીતે, જે મુનિ આર્ત અને રૌદ્ર નામનાં બે ધ્યાનોને નિત્ય તજે છે તેને જિનશાસનસિદ્ધ (–જિનશાસનથી નક્કી થયેલું) અણુવ્રતરૂપ સામાયિકવ્રત છે. ૨૧૪.

શ્લોક-૨૧૪ ઉપર પ્રવચન

શ્લોકાર્થ :- ‘એ રીતે, જે મુનિ આર્ત અને રૌદ્ર નામનાં બે ધ્યાનોને...’ મુનિની મુખ્યતાથી વાત છે. જે કોઈ મુનિ આત્માના આનંદમાં રમે છે. આહાહા...! આત્માના સુખામૃતમાં જેની લીનતા છે એને આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાન હોતા નથી. ‘બે ધ્યાનોને નિત્ય તજે છે...’ એટલે એને હોતા નથી. છોડવા માગે છે ને? આ આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન ત્યજું, એમ નથી. આ સમજાવવાની શૈલી છે. સુખઆનંદ અમૃત પ્રભુ! જેનું જીવન અમૃતજીવન છે. એવા અમૃતજીવનમાં જે લીન છે તેને આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન થતા નથી. ઉત્પન્ન થતા નથી તેને તજે છે એમ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! આવી સામાયિકની વાતું! ઓલા તો બે ઘડી જામો અરિહંતાણં કરી ... કરી ... સામાયિક થઈ ગઈ. અરે...! ભાઈ! એક સેકન્ડની સામાયિક ભવના અંતને લાવે. કેમકે ભવનો અંત, ભવ અને ભવના કારણ એવું એના સ્વરૂપમાં નથી. એ તો જ્ઞાન અને આનંદસ્વરૂપ છે. એના સ્વરૂપની લીનતા કરતાં, સંસારના કારણો જે આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન ઉત્પન્ન થતા નથી. એને અહીં તજે છે એમ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...!

સવારે તો આવ્યું હતું ને? એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યનું કાંઈ કરે નહિ. આહાહા...! કરે નહિ પણ એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને જાણે એ પણ વ્યવહાર છે. થતી દશાને (જાણે), જડની અને પરદ્રવ્યની થતી અવસ્થા, તેને જ્ઞાનનો સ્વભાવ ભગવાનનો છે એટલે જાણવું. એ પણ પરને જાણવું એ પણ વ્યવહાર છે. પરને કરવું એ તો વસ્તુમાં છે જ નહિ. આહાહા...!

રાગનું કરવું એ પણ વસ્તુના સ્વરૂપમાં નથી. તો પછી હાથ-પગ હલાવવા, હાથ-પગને હું હલાવી શકું છું એ માન્યતા તો તદ્દન મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાનીની છે. જૈનની એને ખબર નથી. આહાહા..!

‘ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે.’ તમારો છોકરો બોલે છે. ‘સિદ્ધપ્રકાશ’. ‘ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે.’ ચાર વર્ષનો નાનો છોકરો છે. ‘ઘટ ઘટ અંતર જૈન. મતમદિરા કે પાન સો, મતવાલા સમજે ન.’ ‘ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે.’ ઘટ ઘટ અંતર જિન પ્રભુ બિરાજે છે. આહાહા..! જેની અંદરમાં આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાન ને કોઈ શુક્લલેશ્યા પણ નથી. શુક્લલેશ્યા પણ જેમાં નથી. ભવ અને ભવના કારણ જેમાં નથી. આહાહા..!

જે એકલા જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવથી, અનંત એવા બીજા ગુણોથી ભરેલો છે. એને પકડીને તેમાં સ્થિર થાય ત્યારે આનંદનો અનુભવ થાય. ત્યારે આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન ઊપજતા નથી તેથી તે સામાયિક સાચી કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! નહિતર ખોટી સામાયિક છે. આહાહા..! ખોટીમાં પણ નુકસાન કેટલું? સામાયિક નથી અને સામાયિક માને એટલે મિથ્યાત્વનું મોટું પાપ છે. સામાયિકનું સ્વરૂપ જે રીતે છે એ રીતે જાણ્યું નથી અને બીજી રીતે કરે છે અને માને છે... આહાહા..! એની માન્યતા જ મિથ્યાત્વ છે. અને મિથ્યાત્વ એ સંસાર છે. મિથ્યાત્વ એ જ સંસાર છે. આહાહા..! ગજબ વાત છે. આ ભાવસામાયિક વિના દ્રવ્યસામાયિક કરનારા જીવો સંસારી છે. એટલે કે સંસારમાં રખડનારા છે. આહાહા..! આવી વાતું છે.

૨૧૪ કળશ. ‘એ રીતે, જે મુનિ આર્ત અને રૌદ્ર નામનાં બે ધ્યાનોને નિત્ય તજે છે...’ એટલે થવા દેતો નથી અને એના સ્થાનમાં ‘જિનશાસનસિદ્ધ (—જિનશાસનથી નક્કી થયેલું) અશુવ્રતરૂપ સામાયિકવ્રત છે.’ એ સામાયિક છે એ હજી અશુવ્રત છે. આહાહા..! ભગવાનની સામાયિક સમતા વીતરાગ પૂર્ણ એ પૂર્ણ છે. મુનિ પણ આત્મધ્યાનમાં હોય અને આનંદમાં સ્થિર રહે એ સામાયિકને પણ અહીંયાં અશુવ્રત સામાયિક કીધી છે. આહાહા..! કારણ કે પૂર્ણ વીતરાગ સર્વજ્ઞપણું હજી આવ્યું નથી. ભલે અંદર સુખામૃતમાં આત્માના આનંદમાં તૃપ્ત રહે, પણ પૂર્ણ વીતરાગ નથી એથી એ સામાયિકને અશુવ્રત સામાયિક કહેવામાં આવે છે. અશુવ્રત એટલે આ ગૃહસ્થના અશુવ્રત છે એ નહિ. એ સામાયિકને જ અશુવ્રત કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! નાનું વ્રત છે.

પૂર્ણાનંદનો નાથ પૂર્ણ જ્યાં પ્રગટ થાય છે. આહાહા..! એના જ્ઞાનનો પ્રકાશ એટલે ધ્રુવ સ્વભાવ જ્ઞાન જ્યાં પૂર્ણ પ્રગટ થાય છે, આનંદ પૂર્ણ પ્રગટ થાય છે, વીર્ય સ્વરૂપની રચના પૂર્ણ પ્રગટ કરે છે ત્યારે તેને સામાયિક પૂરી હોય છે. આહાહા..! આ તો ખોટી સામાયિકમાં વ્યવહાર તો નથી પણ મિથ્યાત્વ છે. આહાહા..! જેમાં ધર્મ નથી. ધર્મને અધર્મ માનવો અને અધર્મને ધર્મ માનવો એ મિથ્યાત્વ છે. ૨૫ મિથ્યાત્વ આવે છે ને? આહાહા..! જગતથી... તરવાનો ઉપાય અલૌકિક છે. એ વીતરાગ કેવળી સિવાય, કેવળીની વાણી સિવાય

ક્યાંય નથી. આહાહા..!

અહીં કહે છે, ‘બે ધ્યાનોને તજે છે તેને જિનશાસનસિદ્ધ (–જિનશાસનથી નક્કી થયેલું)...’ વીતરાગ કેવળજ્ઞાનીના જ્ઞાનમાં સિદ્ધ થયેલી ‘(–જિનશાસનથી નક્કી થયેલું) અણુવ્રતરૂપ...’ આહાહા..! એને અણુવ્રત સામાયિક કહીએ. આહાહા..! મુનિને, ઊં! મુનિ હોય છે એ પહેલા દ્રવ્યલિંગી હોય છે. પહેલા નગ્નપણું હોય છે. મુનિને વસ્ત્રનો કટકો હોતો નથી.

મુમુક્ષુ :- કટકો ન હોય.

ઉત્તર :- ત્યારે મોટા થોપલા હોય. આ બધા રાખે ને. બધું અજ્ઞાન છે. એ આર્જિકાઓ મિથ્યાદષ્ટિ છે, સાધુ મિથ્યાદષ્ટિ છે. બધા મિથ્યાદષ્ટિ છે. કપડા રાખીને મુનિપણું માને, મનાવે એ મિથ્યાદષ્ટિ મૂઢ, અજ્ઞાની છે. એ જૈન નથી. આહાહા..! આવી વાત છે. આકરું લાગે. શું થાય? ભાઈ! પ્રભુનો રસ્તો કાંઈક જુદો અને દુનિયા બીજે રસ્તે ચડી ગઈ. માર્ગ રહી ગયો બીજે અને દુનિયા બીજે રસ્તે ચડી ગઈ અને માન્યું છે કે અમે કાંઈક જૈનનો ધર્મ કરીએ છીએ. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- ... પકડીને કબુલ કરવા બેસે.

ઉત્તર :- આ વસ્તુસ્થિતિ આવી છે. આહાહા..! બીજી રીતે ટૂંકું કહીએ તો એ તો જ્ઞાનસ્વરૂપ છે પ્રભુ. જ્ઞાન કરે શું? પરનું કરે? રાગ કરે? ફક્ત બહુ તો જ્ઞાન પરને જાણે. બસ, વ્યવહારની એટલી મર્યાદા. પરને જાણે. નિશ્ચયથી તો સ્વને જાણે. પરને પણ નિશ્ચયથી જાણે નહિ. આહાહા..! આવો જે જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન, નિત્યાનંદ નિત્ય પ્રભુ શાશ્વત, જ્ઞાન અને આનંદની અનાદિ સત્તા પડી છે, પ્રસિદ્ધ છે, પ્રગટ છે, પ્રસિદ્ધ છે, વ્યક્ત છે. ગુપ્ત નથી. આહાહા..! અનંતગુણોનો સંગ્રહ પ્રભુ પ્રગટ, પ્રસિદ્ધ, પ્રત્યક્ષ પ્રત્યક્ષ પ્રગટ છે. આહાહા..! એની સામું જોવું નથી. અને એને મૂકીને વિકલ્પની વાતું આ કર્યું અને તે કર્યું, સામાયિક કરી, પોષા કર્યા, પરિક્ષમણા કર્યા, ચોવિહાર કર્યા. બધું વિકલ્પ અજ્ઞાન, રાગ છે. સંસારના પરિભ્રમણના કારણ છે. એ ક્રિયાકાંડ શુભભાવ પણ ઘોર સંસારમાં રખડવાનું કારણ છે. કેમકે રાગ છે. રાગ છે ત્યાં આત્માની હિંસા છે. આહાહા..! એ અહીં કહે છે.

‘(–જિનશાસનથી નક્કી થયેલું)...’ જૈનશાસનમાં નક્કી થયેલી સામાયિક આવી હોય. જૈન વીતરાગના માર્ગમાં, કેવળી પરમાત્માના માર્ગમાં આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાન રહિત (સામાયિક આવી હોય છે). આહાહા..! આર્તધ્યાનના ચાર ભેદ બધા છે ને, રૌદ્રધ્યાનના ભેદ ને. કોઈ અંશ ન હોય અને અંતરધ્યાન આનંદનું ધ્યાન હોય. અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વાદમાં મશગુલ પડ્યો છે. અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વાદમાં તૃપ્ત તૃપ્ત થયો છે. એને જૈનશાસનમાં સામાયિક કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! બહુ ફેર છે. માર્ગ એવો છે, ભાઈ! દુનિયા બીજે ઊંધે રસ્તે ચડી ગયા. જૈનને નામે ઊંધે રસ્તે ચડી ગયા. આહા..!

આ તો મુનિની વાત લીધી ને? ‘જે મુનિ...’ ‘એને અણુવ્રતરૂપ સામાયિક...’ એમ કીધું

ને? આ કંઈ ગૃહસ્થની વાત નથી. અણુવ્રત શબ્દ આવ્યો છે પણ મુનિને માટે આવ્યો છે. જે પરમાત્મસ્વરૂપમાં પૂર્ણ લીન છે એવી જે પૂર્ણ વીતરાગ સામાયિક છે એ અહીં નથી. એથી એને અપૂર્ણ છે. એથી એને અણુવ્રત સામાયિક કહેવામાં આવે છે. વીતરાગી દશા અંતર વીતરાગી રાગ અને દ્વેષ, આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન, એનાથી રહિત દશા વીતરાગી દશા પણ અલ્પ છે અને પૂર્ણ નથી. તેથી એને અણુવ્રત સામાયિક જૈનશાસનમાં સિદ્ધ થયેલી વાત છે. વીતરાગમાર્ગ સિવાય એ વાત ક્યાંય છે નહિ. આહાહા..!

ગાથા-૧૩૦

જો દુ પુણ્યં ચ પાવં ચ ભાવં વજ્જેદિ ણિચ્ચસો ।

તસ્સ સામાયિકં ઠાઙ્ઠા ઇદિ કેવલિસાસને ॥૧૩૦॥

યસ્તુ પુણ્યં ચ પાપં ચ ભાવં વર્જયતિ નિત્યશઃ ।

તસ્ય સામાયિકં સ્થાયિ ઇતિ કેવલિશાસને ॥૧૩૦॥

શુભાશુભપરિણામસમુપજનિતસુકૃતદુરિતકર્મસંન્યાસવિધાનાખ્યાનમેતત્ ।

બાહ્યાભ્યન્તરપરિત્યાગલક્ષણલક્ષિતાનાં પરમજિનયોગીશ્વરાણાં ચરણનલિનક્ષાલન-સંવાહનાદિવૈયાવૃત્યકરણજનિતશુભપરિણતિવિશેષસમુપાર્જિતં પુણ્યકર્મ, હિંસાનૃતસ્તેયા-બ્રહ્મપરિગ્રહપરિણામસંજાતમશુભકર્મ, યઃ સહજવૈરાગ્યપ્રાસાદશિખરશિખામણિઃ સંસૃતિપુરંધ્રિકા-વિલાસવિભ્રમજન્મભૂમિસ્થાનં તત્કર્મદ્વયમિતિ ત્યજતિ, તસ્ય નિત્યં કેવલિમતસિદ્ધં સામાયિકવ્રતં ભવતીતિ ।

જે નિત્ય વર્જે પુણ્ય તેમ જ પાપ બન્ને ભાવને,

સ્થાયી સામાયિક તેહને ભાખ્યું શ્રી કેવળીશાસને. ૧૩૦.

અન્વયાર્થ :- [યઃ તુ] જે [પુણ્યં ચ] પુણ્ય તથા [પાપં ચ] પાપરૂપ ભાવને [નિત્યશઃ] નિત્ય [વર્જયતિ] વર્જે છે, [તસ્ય] તેને [સામાયિકં] સામાયિક [સ્થાયી] સ્થાયી છે [ઇતિ કેવલિશાસને] એમ કેવળીના શાસનમાં કહ્યું છે.

ટીકા :- આ, શુભાશુભ પરિણામથી ઊપજતાં સુકૃતદુષ્કૃતરૂપ કર્મના સંન્યાસની વિધિનું (-શુભાશુભ કર્મના ત્યાગની રીતનું) કથન છે.

બાહ્ય-અભ્યંતર પરિત્યાગરૂપ લક્ષણથી લક્ષિત પરમજિનયોગીશ્વરોનું ચરણક્રમણપ્રક્ષાલન, 'ચરણક્રમણસંવાહન વગેરે વૈયાવૃત્ય કરવાથી ઊપજતી શુભપરિણતિવિશેષથી (વિશિષ્ટ શુભ ૧ ચરણક્રમણસંવાહન = પગ દાબવા તે; પગચંપી કરવી તે.

પરિણતિથી) ઉપાર્જિત પુણ્યકર્મને તથા હિંસા, અસત્ય, ચૌર્ય, અબ્રહ્મ ને પરિગ્રહના પરિણામથી ઉપજતા અશુભકર્મને, તે બન્ને કર્મ સંસારરૂપી સ્ત્રીના 'વિલાસવિભ્રમનું' જન્મભૂમિસ્થાન હોવાથી, જે સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરનો શિખામણિ (-જે પરમ સહજ વૈરાગ્યવંત મુનિ) તજે છે, તેને નિત્ય કેવળીમતસિદ્ધ (કેવળીઓના મતમાં નક્કી થયેલું) સામાયિકવ્રત છે.

ગાથા-૧૩૦ ઉપર પ્રવચન

૧૩૦-ગાથા.

જો દુ પુણ્યં ચ પાવં ચ ભાવં વજ્જેદિ ણિચ્ચસો ।
તસ્સ સામાઙ્ગં ઠાઙ્ગ ઇદિ કેવલિસાસણે ॥૧૩૦ ॥
જે નિત્ય વર્જે પુણ્ય તેમ જ પાપ બન્ને ભાવને,
સ્થાયી સામાયિક તેહને ભાખ્યું શ્રી કેવળીશાસને. ૧૩૦.

‘ટીકા :- આ, શુભાશુભ પરિણામથી...’ શુભ અને અશુભ. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા એ બધો શુભભાવ છે. એ સંસાર છે, બંધન છે. આહાહા...! અને હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષય, ભોગ અશુભ છે. એ શુભ અને અશુભ ‘પરિણામથી ઉપજતાં...’ એ શુભ અને અશુભ પરિણામથી ઉપજતાં ‘સુકૃતદુષ્કૃતરૂપ...’ સુકૃત અને દુષ્કૃતરૂપ કર્મ. એના ત્યાગની વિધિનું, તેના ત્યાગની રીતનું આ ‘કથન છે.’ ‘(-શુભાશુભ કર્મના ત્યાગની રીતનું) આ કથન છે.’ આહાહા...! એને સામાયિક કહે છે.

મુનિ કેવા હોય છે? ‘બાહ્ય-અભ્યંતર પરિત્યાગરૂપ લક્ષણથી લક્ષિત...’ બાહ્યમાં વસ્ત્રનો ટુકડો નહિ, પાત્ર નહિ. માતાએ જેવો જન્મ્યો એવો હોય છે. એને જૈનશાસનમાં અનાદિથી જૈન ધર્મ કહેતા આવે છે. આ શ્વેતાંબર અને સ્થાનકવાસી તો હમણા નવા નીકળ્યા છે. એમાંથી કલ્પિત ઊંધા અર્થ કરીને, મિથ્યાદષ્ટિ થઈને શાસ્ત્ર બનાવ્યા. આકરું લાગે, ભાઈ! આહાહા...! એકકોર ભગવાનના કેડા કહેવા અને અહીં કહે છે, મિથ્યાદષ્ટિના કેડા છે, બાપુ! આહાહા...! એમાં ભગવાનની કહેલી વાતથી તદ્દન વિરુદ્ધ છે બધું. બધું વિરુદ્ધ. દેવનું (સ્વરૂપ) વિરુદ્ધ, ગુરુનું વિરુદ્ધ, શાસ્ત્રનું વિરુદ્ધ, તત્ત્વનું વિરુદ્ધ, ધર્મનું વિરુદ્ધ.

મુમુક્ષુ :- કપડા રાખીને મુનિ માને એટલે બધામાં વિરુદ્ધ જ છે.

ઉત્તર :- બધામાં બધું વિપરીત છે. એકલા કપડા માટે નથી. કપડાવાળા સાધુને સાધુ માનવા એમાં નવેય તત્ત્વની ભૂલ છે. એના નવેય તત્ત્વ જૂઠા છે. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! કેમકે જે મુનિ છે એ છઠ્ઠે ગુણસ્થાને એને કપડાનો વિકલ્પ હોય નહિ. અને એ કપડાનો

૨ વિલાસવિભ્રમ = વિલાસયુક્ત હાવભાવ; કીડા.

વિકલ્પ માને છે માટે એ આસ્રવને પણ ઓળખતા નથી. અને જ્યારે એ વિકલ્પ છઠ્ઠું ગુણસ્થાન હોય ત્યારે આવો કપડાનો વિકલ્પ ન હોય ત્યારે એને સંવર કહેવાય. એ સંવરને પણ ઓળખતા નથી. એ કપડું ન હોય પણ કોઈપણ તાંતણાનો કટકો ન હોય ત્યારે એને અંદર સંવરદશાપૂર્વક નિર્જરા હોય છે. એમાં એની ભૂલ છે. બાકી અજીવમાં પણ નગ્નપણામાં સંયોગ ન હોય. કપડાનો સંયોગ માને છે એ અજીવમાં ભૂલ છે. એ નવેય તત્ત્વમાં ભૂલ છે. એનું એકેય તત્ત્વ સાચું છે નહિ. ‘ભૂપતભાઈ’! આવી વાત છે. અહીં તો વગડામાં-જંગલમાં પડ્યા છીએ. કોઈ માને, ન માને એની સાથે શું છે? માર્ગ તો આ છે. આહાહા...!

જે નિત્ય વર્જે પુણ્ય તેમ જ પાપ બન્ને ભાવને,
સ્થાયી સમાયિક તેહને ભાખ્યું શ્રી કેવળીશાસને. ૧૩૦.

‘આ, શુભાશુભ પરિણામથી ઊપજતાં...’ ચાહે તો શુભ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, નામ સ્મરણ, પંચ પરમેષ્ઠીની યાદગીરી સ્મરણ કરે એ બધો શુભભાવ સંસાર છે. એ ‘સુકૃતદુષ્કૃતરૂપ કર્મના સંન્યાસની વિધિનું (–શુભાશુભ કર્મના ત્યાગની રીતનું) કથન છે.’ આહાહા...! ‘બાહ્ય-અભ્યંતર પરિત્યાગરૂપ લક્ષણથી લક્ષિત...’ કેવળી ભગવાનના શાસનમાં મુનિ કેવા હોય છે? કે ‘બાહ્ય-અભ્યંતર...’ પરિગ્રહ. બાહ્યમાં વસ્ત્ર-પાત્રનો ટુકડો નહિ અને અભ્યંતરમાં રાગનો અંશ નહિ. અભ્યંતર ચૌદ પ્રકારનો પરિગ્રહ, બાહ્ય દસ પ્રકારનો પરિગ્રહ. ચોવીસ પ્રકારનો પરિગ્રહ છે. એ બધા પરિગ્રહનો ત્યાગ જેને હોય. આહાહા...!

જૈનશાસનમાં સ્ત્રીને સાધુપણું હોતું નથી. સ્ત્રીને સાધુપણું આવતું નથી. અને એને સાધુપણું માને તો એ મિથ્યાત્વને પોષે છે. સંસારની વૃદ્ધિ કરે છે. આહાહા...! ગજબ વાતું. અને સાધુને પણ વસ્ત્રસહિત, પાત્રસહિત (સાધુપણું હોતું નથી). એ પણ ક્યાં છે? અપાસરા એને માટે કરેલા મકાન આદિમાં પણ અત્યારે તો રહે છે ને. એ વ્યવહાર પણ ક્યાં છે? આહા...! એ પ્રશ્ન (સંવત) ૧૯૬૯ની સાલમાં થયેલો. દીક્ષા ૧૯૭૦ની સાલમાં થઈ. ૧૯૬૯માં મેં અમારા ગુરુ ‘હીરાજીમહારાજ’ને પ્રશ્ન કર્યો. ૧૯૬૯ની સાલ. ચોમાસામાં. સંસારમાં. મહારાજને કીધું, સાધુ માટે મકાન કર્યું હોય, તો એને નવ કોટી જે છે, મન, વચન, કાયા, કરવું, કરાવવું અને અનુમોદન (એમાં) કોટી કઈ તૂટે? આ પ્રશ્ન ૧૯૬૯ની સાલમાં થયેલો. ‘હીરાજીમહારાજ’ તો ભદ્રિક હતા. એને એમ કે આ તો દીક્ષા લેવાનો જ છે. એમ કહ્યું કે તમારા ભાઈ માટે મકાન કરાવ્યું અને તમે રહો એમાં શું? પણ એ મકાનમાં રહેવું એ જ અનુમોદન છે. એ અનુમોદનની કોટી તૂટી જાય છે. એ નવ કોટીમાં એકેય કોટી એને રહેતી નથી. એ અજ્ઞાની થઈ જાય છે. આહાહા...! આ તો ૧૯૬૯ની સાલથી ચર્ચા ચાલતી. મોટી ચર્ચા કરી.

એકવાર તો બધું ગાડું જોડીને ‘પાળિયાદ’ ગયા હતા. ૧૯૬૯ની સાલની વાત છે. ચોમાસામાં. આ શું? ત્યારે ‘ગુલાબચંદજી’ હતા ને? ‘રાજકોટ’ના ‘ગુલાબચંદ ગાંધી’ હતા.

એકલવિહારી હતા. એકલા રહેતા. ક્રિયા કડક ખરી. એણે કહ્યું કે સાધુ માટે મકાનનું કાંઈ પણ કર્યું હોય અને વાપરે તો એ સાધુ નહિ. આપણે સાંભળેલું નહિ. દુકાન છોડીને દીક્ષા લેવા નીકળ્યો એમાં આ વાત સાંભળેલી નહિ. પહેલી સાંભળેલી. એટલે પછી ‘પાળિયાદ’ પૂછવા ગયા. તો જવાબનું કાંઈ ઠેકાણું નહિ. પછી (સંવત) ૧૯૬૮માં ‘રાણપુર’માં પૂછ્યું. ત્યારે કાંઈ જવાબમાં ઠેકાણું નહિ. જે ચીજ જેને માટે કરી છે, ભલે એ કર્તા પોતે નથી, કરવાનું કહ્યું પણ ન હોય પણ એને માટે કરેલી એ ચીજ લે તો એને નવ કોટીમાં બધી કોટીઓ તૂટી જાય. એ અપચખાણી અને અવ્રતી છે.

મુમુક્ષુ :- એક કોટી તૂટી તો..

ઉત્તર :- નવેય તૂટી ગઈ. પછી એકે રહ્યું ક્યાં?

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- .. શ્રાવક થાય, આ તો સાધુ છે. નવેય કોટી તૂટી ગઈ. આહાહા..! આ તો ૧૯૬૮ની સાલની વાત છે. ૬૭ વર્ષ (થયા). આહાહા..! પણ લોકોમાં કાંઈ વિચારશ્રેણી નહિ. ધંધા આદિમાં નવરા નહિ. એક કલાક સાંભળવા આવે. માથે પાટે (બેઠેલા) જે કહે એ કબુલ કરીને વચા જાય. તુલના કરવાને નવરા ક્યાં છે કે સત્ય શું છે અને અસત્ય શું છે. આહાહા..! વીતરાગ કેવળી પરમાત્માનું કથન શું છે અને દુનિયા અત્યારે શું કહે છે? એનો મેળ કરવાને નવરાશ ક્યાં છે? આહાહા..!

અહીં કહે છે, પરમજિનયોગી કેવા હોય? પરમયોગી સાધુ કેવા હોય? કે ‘બાહ્ય-અભ્યંતર પરિત્યાગરૂપ લક્ષણથી લક્ષિત...’ બાહ્ય પરિગ્રહથી રહિત અને અભ્યંતર પરિગ્રહથી રહિત. એકલા બાહ્યથી ત્યાગ નહિ. એકલું નગ્નપણું તો અનંતવાર ધારણ કર્યું. અભ્યંતરમાં જે રાગાદિ છે એનો પણ જેને પરિત્યાગ છે. પરિત્યાગ શબ્દ છે. પરિ-સમસ્ત પ્રકારે ત્યાગ. આહાહા..! ‘બાહ્ય-અભ્યંતર પરિત્યાગરૂપ...’ આહાહા..! ‘લક્ષણથી લક્ષિત...’ એવા લક્ષણથી લક્ષમાં લેવા લાયક ‘પરમજિનયોગીશ્વરનું...’ પરમયોગીશ્વરનું ‘ચરણકમળપ્રક્ષાલન...’ શું કહે છે? આવા સંત હોય એના ચરણમાં પ્રક્ષાલ કરે તો એને શુભભાવ થાય. ધર્મ નહિ. આહાહા..! એવા નથી એની તો વાત છે જ નહિ. પણ આવા મુનિ જે હોય... આહાહા..!

‘બાહ્ય-અભ્યંતર પરિત્યાગરૂપ લક્ષણથી લક્ષિત પરમજિનયોગીશ્વરનું ચરણકમળપ્રક્ષાલન...’ પગને પાણીથી સાફ કરવા. વ્હોરવા આવે છે ત્યારે પાણી નાખીને (સાફ કરે). ‘ચરણકમળસંવાહન...’ ‘ચરણકમળ = પગ દાબવા તે; પગચંપી કરવી તે.’ આવા મુનિ, હોં! પણ. આવા મુનિને. એ બધો શુભભાવ છે, પુણ્ય છે, સંસાર છે. આહાહા..! બીજા વસ્ત્રવાળા સાધુની તો વાત શું કરવી? એ તો પોતે મિથ્યાદષ્ટિ છે અને એને માને છે, પગે લાગે છે એ પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. એ જૈન જ નથી. આહાહા..! આવા મુનિને પણ પગચંપી અને પ્રક્ષાલન કરે, અરે..! ‘વૈયાવૃત્ય કરવાથી ઊપજતી શુભપરિણતિ...’ એનાથી ઊપજતા

શુભપરિણામ. પુણ્યપરિણામ બંધન થાય. ધર્મ નહિ. આહાહા..!

મુનિને આહાર-પાણી દેવાથી સંસાર પરિત ન થાય. શુભભાવ થાય. આહાહા..! આકરું પડે. શ્વેતાંબરમાં 'વિપાકસૂત્ર' છે. દસ વિપાકના અધિકાર છે. એ દસેય મિથ્યાદષ્ટિ છે અને સાધુને આહાર આપ્યો અને પરિતસંસાર કર્યો એવો પાઠ છે. વિપાક છે એ તદ્દન મિથ્યાદષ્ટિએ બનાવેલું છે. ૩૨-૪૫ બધા શાસ્ત્રો મિથ્યાદષ્ટિએ બનાવ્યા છે. લોકોને આકરું પડે, બાપુ! પણ... આહાહા..! એ 'વિપાકસૂત્ર'ના દસ પાઠ છે. સાધુને આહાર આપ્યો એ દેનારો મિથ્યાદષ્ટિ છે પણ સાધુને (આહાર) આપ્યો તો પરિતસંસાર કર્યો-સંસાર તોડી નાખ્યો. એ ખોટી વાત છે. તેમ જ્ઞાતાસૂત્રમાં મેઘકુમારે ઓલા હાથીના ભવમાં સસલાની દયા પાળી પરિતસંસાર કર્યો એ જૂઠી વાત છે. પરની દયાથી શુભભાવ થાય, પરિતસંસાર થાય નહિ. આહાહા..! સમજાણું?

મુમુક્ષુ :- શુભથી પરિતસંસાર થાય તેવો એક મત છે.

ઉત્તર :- શુદ્ધથી થાય. શુભથી ન થાય. એ તો કીધું, મોટી ચર્ચા ચાલી હતી. રેવતી ભગવાન માટે આહાર લેવા ગઈ. 'ભગવતીસૂત્ર'માં પાઠ છે. એ બધું કલ્પિત બનાવેલું, ખોટું મિથ્યાદષ્ટિ છે. ભગવાનને રોગ થયો તો કેવો? સિંહઅણગાર આહાર લેવા ગયા. સિંહઅણગાર બાઈ પાસે લેવા ગયા. તો એણે ત્યાં ઘોડાને માટે બનાવેલો આહાર અને ભગવાનને માટે બનાવેલો. એમાંથી ઘોડા માટે બનાવેલો આહાર લીધો. પરિતસંસાર કર્યો એવો પાઠ છે. તદ્દન જૂઠું. પરદ્રવ્યની કોઈપણ ક્રિયા પરિણામમાં સંસારનો અંત આવે નહિ. પરદ્રવ્યનું લક્ષ જાય એટલે શુભભાવ જ થાય. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર (ઉપર લક્ષ જાય તો). આહાહા..! અરે..! આ કે દિ' પહોંચે અને કે દિ' જાય? મીંડા વાળે કે દિ'?

આવા મુનિની પણ સેવા કરે, વૈયાવૃત્ય કરે અને શુભપરિણતિને ઉપજાવે. 'શુભપરિણતિવિશેષથી (વિશિષ્ટ શુભ પરિણતિથી) ઉપાર્જિત પુણ્યકર્મ...' એવા જે શુભપરિણામથી બંધાયેલું શુભકર્મ. આહાહા..! 'તથા હિંસા, અસત્ય, ચૌર્ય, અબ્રહ્મ ને પરિગ્રહના પરિણામથી ઉપજતા અશુભકર્મને, તે બન્ને કર્મ સંસારરૂપી...' આહાહા..! મુનિની વૈયાવૃત્ય અને ચરણકમળની સેવા, આ પગચાળી કરવી તે ભાવ 'સંસારરૂપી સ્ત્રીના વિલાસવિભ્રમનું જન્મભૂમિસ્થાન...' છે. આહાહા..! એ ભાવ પરદ્રવ્ય તરફ વલણ છે એટલે શુભભાવ છે. ચાહે તો ત્રણલોકના નાથ તીર્થંકર સામું જોવે અને એનું નામ લે તો શુભભાવ સંસાર છે. સ્વઆશ્રયે સંસારનો નાશ થાય. અંદર આનંદના નાથનો (આશ્રય). પરાશ્રયે રાગ થાય. ઓહોહો..!

મુમુક્ષુ :- સામાયિક વ્રત બહુ આકરું.

ઉત્તર :- બાપુ! હજી સમ્યગ્દર્શનના ઠેકાણા નથી. સામાયિક કેવી? આહાહા..! સમ્યગ્દર્શન કોને કહેવું? આહાહા..! વિકલ્પરહિત ચિદાનંદ જ્ઞાનમૂર્તિ અનંત આનંદનો કંદ પ્રભુ, એનું

ભાન થઈ, અનુભવ થઈને પ્રતીતિ કરવી એનું નામ સમ્યગ્દર્શન. તો હજી એના ઠેકાણા નથી તો વ્રત-કૃત તો હતા કે દિ'? આહાહા...! (કોઈ કહે), તમે અહીં દીકરીઓને બ્રહ્મચર્ય (વ્રત) તો આપો છો. એ શુભભાવ છે, ધર્મ નહિ. બ્રહ્મચર્ય જે લે એને શુભભાવ હોય છે. પુણ્ય કર્મ બંધાય. ધર્મ નહિ.

મુમુક્ષુ :- ધર્મ નહિ કર્મ.

ઉત્તર :- કર્મ છે. ધર્મ નહિ. કહો, 'દામોદરભાઈ'! આવું તો તમારા બાપે કોઈ દિ' કાંઈ સાંભળ્યું પણ નહિ હોય.

મુમુક્ષુ :- બાપ-દાદાનો ચીલો છોડવાનો...

ઉત્તર :- એ ચેલો છોડવાની... એ ચેલો છોડ્યો. આહાહા...! બાપ-દાદાનો ચીલો કેમ છોડાય છે? આ વસ્તુ સત્ છે. ભગવાન ત્રણલોકના નાથનો પોકાર છે.

મુમુક્ષુ :- સાચા બાપ તો ભગવાન છે. એનો ચીલો હોય ને.

ઉત્તર :- એ સાચા પિતા છે અને એ જ માતા છે. એ પિતા ક્યાં હતો? એવા તો અનંતા થઈ ગયા. આહાહા...! જિનેશ્વર પિતા ત્રણલોકનો નાથ, જગતપિતા... આહાહા...! જગતનો નાથ જાણવાની અપેક્ષાએ. રક્ષાની અપેક્ષાએ નહિ. આહાહા...! એના શાસનમાં આમ કહ્યું છે, કે આવા જીવને પુણ્યકર્મ પણ થાય. આવા સાધુ નથી એને પુણ્ય થાય એ તો સાધારણ પાપાનુબંધી પુણ્ય થાય. આહાહા...! ધર્મ તો નહિ. આ પુણ્ય થાય. સાચા સાધુના વૈયાવૃત્યથી શુભભાવ થાય. એ પુણ્ય થાય. આહાહા...!

'તથા હિંસા, અસત્ય, ચૌર્ય, અબ્રહ્મ ને પરિગ્રહના પરિણામથી ઊપજતા અશુભકર્મને, તે બન્ને કર્મ સંસારરૂપી...' આહાહા...! 'તે બન્ને કર્મ સંસારરૂપી સ્ત્રીના વિલાસવિભ્રમનું...' એની સાથે વિલાસનો હાવભાવ, સંસારી સ્ત્રી, રખડવાની સ્ત્રી... આહાહા...! એની સાથે 'વિલાસ-વિભ્રમનું જન્મભૂમિસ્થાન હોવાથી,...' એ વિલાસ અને વિભ્રમ રખડવાનું જન્મસ્થાન હોવાથી. આહાહા...! સંતોને પડી છે કાંઈ? પોતે પોતાની વાત કરે છે. અમે મુનિ છીએ. નગ્ન મુનિ દ્વિગંબર સાચા ભાવલિંગી. છતાં અમને અમારી વૈયાવૃત્યથી (પુણ્ય બંધાશે). અમે પરદ્રવ્ય છીએ. બાકી એને શુભભાવ થાય, ધર્મ થાય નહિ. ભલે એને આહાર વહોરાવો કે એને... આહાહા...! તીર્થંકર પરમાત્મા જ્યારે છન્નસ્થ હોય ત્યારે આહાર માટે નીકળે. એને જે આહાર આપે એને શુભભાવ થાય, ધર્મ નહિ. આહાહા...! વસ્તુસ્થિતિ એવી છે. અત્યારે તો બધું બગડી ગયું છે આખું.

એ પુણ્ય અને પાપના પરિણામથી થતાં કર્મ, એ કર્મ સંસારરૂપી સ્ત્રી... આહાહા...! એના રખડવાના 'વિલાસ-વિભ્રમનું જન્મભૂમિસ્થાન હોવાથી, જે સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરનો શિખામણિ...' મુનિ. એને છોડી દે છે એમ કહે છે. મુનિ એની સામું જોતો નથી. આહાહા...! સહજ વૈરાગ્ય, પુણ્ય-પાપથી વૈરાગ્ય, શુભ-અશુભભાવથી પણ વૈરાગ્ય. એ શુભ-

અશુભભાવ મારા નહિ. આહાહા...! વિરક્ત. શુભ-અશુભથી વિરક્ત, સ્વરૂપમાં રક્ત એનું નામ વૈરાગ્ય. બાયડી-છોકરા છોડે એ સ્મશાન વૈરાગ્ય છે. એ વૈરાગ્ય નહિ. અંદરમાં પુણ્ય-પાપના ભાવને છોડે, સમકિત સહિત છોડે તેને વૈરાગ્ય કહીએ.

‘સમયસાર’ના પુણ્ય-પાપ (અધિકારમાં) આવે છે. આહાહા...! શુભ અને અશુભભાવ જે છોડે એને વૈરાગ્ય કહેવામાં આવે છે. પણ બાયડી, છોકરા છોડ્યા, દુકાન છોડી અહીં સાધુ થઈને શુભભાવમાં આવ્યો એથી સાધુ થઈ ગયો... એ મિથ્યાત્વ છે. મિથ્યાત્વનું પોષણ (કરીને) મિથ્યાત્વ બાંધે છે. આહાહા...! ક્ષણે ક્ષણે મિથ્યાત્વની સંસારની વૃદ્ધિ કરે છે. એમાં પણ સ્ત્રીને તો સાધુપણું હોય જ નહિ. એને પાંચમા ગુણસ્થાનથી ઉપર ત્રણકાળમાં હોઈ શકે નહિ. તે પણ દિગંબર ધર્મને સાચો માને અને અનુભવે તો. શ્વેતાંબરમાં તો સ્ત્રી અને પુરુષ બધા આખો સંપ્રદાય મિથ્યાદષ્ટિ છે. અહીં કાંઈ છાની વાત રાખતા નથી. આહાહા...! બધી ચીજ એવી છે. આકરું પડે, ભાઈ! શું થાય?

વીતરાગ એમ કહે છે અને વીતરાગે કહેલું સંતો એમ કહે છે. આહાહા...! ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ એમ કહે છે. આહાહા...! ‘સૂત્રપાહુડ’માં ‘કુંદકુંદાચાર્યે’ કીધું ને? વસ્ત્રનો એક ટુકડો રાખે એ નિગોદમાં જશે. નિગોદમાં જશે એમ ૧૮મી ગાથામાં કહ્યું કે, પરદ્રવ્યને મારું માને અથવા પરદ્રવ્ય ઉપર લક્ષ કરે તેને દુર્ગતિ થશે. ભગવાન કહે છે કે મારી સામું જોવે એની દુર્ગતિ થશે. કારણ કે એને રાગ થશે. રાગનું ફળ સ્વર્ગ છે. સ્વર્ગ દુર્ગતિ છે. સ્વર્ગમાં ક્યાં સુખ છે? સુગતિ તો એક સિદ્ધગતિ છે. આહાહા...! બહુ ફેર. ‘ભૂપતભાઈ’! કેટલું ફેરવવું આમાં? ઊગમણો-આથમણો ફેર. આહાહા...! શું થાય? ભાઈ!

‘સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરનો શિખામણિ (—જે પરમ સહજ વૈરાગ્યવંત મુનિ)...’ એ આર્તધ્યાન અને જે ભાવ શુભ-અશુભ છે એને છોડે છે. જેનાથી કર્મ બંધાય છે એ ભાવને છોડે છે. આહાહા...! ‘તેને નિત્ય કેવળીમતસિદ્ધ...’ એવા સાધુને નિત્યકેવળીએ કબુલેલું. ‘કેવળીઓના મતમાં નક્કી થયેલું...’ પરમેશ્વરના, તીર્થકરોના મતમાં સિદ્ધ થયેલું તે ‘સામાયિકવ્રત છે.’ આહાહા...! કેવળીઓના મતમાં નક્કી થયેલું તે સામાયિક છે. આહાહા...! અજ્ઞાનીઓએ કલ્પિને મત કર્યો છે એ સામાયિક નહિ. કેવળી પરમાત્માએ આ રીતે જોઈને સિદ્ધ કર્યું છે. એને સામાયિક હોય છે. આહાહા...! આકરી વાત છે. સંપ્રદાયની પકડ હોય, ૫૦-૫૦ વર્ષ કાઢ્યા હોય. હવે એમાં કહે કે એ બધું મિથ્યાત્વ છે. આહાહા...!

‘હવે આ ૧૩૦મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ ત્રણ શ્લોક કહે છે :]’

શ્લોક-૨૧૫

(મંદાક્રાંતા)

ત્યક્ત્વા સર્વ સુકૃતદુરિતં સંસૃતેર્મૂલભૂતં
નિત્યાનંદં વ્રજતિ સહજં શુદ્ધચૈતન્યરૂપમ્।
તસ્મિન્ સદૃગ્ વિહરતિ સદા શુદ્ધજીવાસ્તિકાયે
પશ્ચાદુચ્ચૈઃ ત્રિભુવનજનૈરર્ચિતઃ સન્ જિનઃ સ્યાત્।૨૧૫।।

[શ્લોકાર્થ :-] સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ સંસારના મૂળભૂત સર્વ પુણ્યપાપને તજીને, નિત્યાનંદમય, સહજ, શુદ્ધચૈતન્યરૂપ જીવાસ્તિકાયને પ્રાપ્ત કરે છે; તે શુદ્ધ જીવાસ્તિકાયમાં તે સદા વિહરે છે અને પછી ત્રિભુવનજનોથી (ત્રણલોકના જીવોથી) અત્યંત પૂજાતો એવો જિન થાય છે. ૨૧૫.

શ્લોક-૨૧૫ ઉપર પ્રવચન

ત્યક્ત્વા સર્વ સુકૃતદુરિતં સંસૃતેર્મૂલભૂતં
નિત્યાનંદં વ્રજતિ સહજં શુદ્ધચૈતન્યરૂપમ્।
તસ્મિન્ સદૃગ્ વિહરતિ સદા શુદ્ધજીવાસ્તિકાયે
પશ્ચાદુચ્ચૈઃ ત્રિભુવનજનૈરર્ચિતઃ સન્ જિનઃ સ્યાત્।૨૧૫।।

શ્લોકાર્થ :- આહાહા...! ‘સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ...’ જેને આત્મા આનંદનો સ્વાદ આવ્યો છે, અતીન્દ્રિય આનંદનો અનુભવ થયો છે એને સમ્યગ્દષ્ટિ કહીએ. આહાહા...! દેવ-ગુરુને માને, નવતત્ત્વને માને માટે સમકિતી છે, એ સમકિત નથી. નવતત્ત્વના ભેદને માને તો મિથ્યાત્વ છે એમ પણ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. કળશમાં આવ્યું છે. નવતત્ત્વના ભેદ છે એને માને એ મિથ્યાત્વ છે. આહાહા...! એક સ્વરૂપી ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ દ્રવ્યસ્વભાવે શક્તિથી પૂર્ણ ભરેલો, એને જે સમ્યક્ રીતે માને, અનુભવથી માને એ ‘સંસારના મૂળભૂત...’ સંસારનું મૂળ કોણ? પુણ્ય અને પાપ. આહાહા...! સંસારનું રખડવાનું મૂળીયું-પુણ્ય અને પાપ. આહાહા...! આવા ‘સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ સંસારના મૂળભૂત સર્વ પુણ્યપાપને તજીને,...’ એને છોડી દે છે. પુણ્ય-પાપનો આદર કરતો નથી. છોડી દે છે. આહાહા...! ‘નિત્યાનંદમય,...’

મુમુક્ષુ :- આત્મા કેવો છે એની વ્યાખ્યા આપે છે.

ઉત્તર :- વ્યાખ્યા આપે છે. 'નિત્યાનંદમય,...' નિત્ય આનંદમય. નિત્ય આનંદવાળો નહિ. નિત્ય આનંદમય. આનંદમય અને આનંદવાળો એમાં ફેર પડે છે. આનંદવાળો એ ભેદ પડે છે. નિત્ય આનંદમય પ્રભુ છે. અતીન્દ્રિય આનંદમય પ્રભુ છે. આહાહા...! નિત્ય અતીન્દ્રિય આનંદમય આત્મા અંદર બિરાજે છે.

'સહજ, (સ્વભાવિક) શુદ્ધચૈતન્યરૂપ...' અને ચૈતન્ય જેનું રૂપ સ્વભાવિક છે. આહાહા...! અંદર જાણવું, દેખવું એ તો એનું સહજ સ્વરૂપ છે. એ તો અનાદિનું એનું-આત્માનું નિત્ય સ્વરૂપ છે. આહાહા...! એવી 'જીવાસ્તિકાયને પ્રાપ્ત કરે છે;...' સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ પુણ્ય-પાપને છોડીને આવી 'જીવાસ્તિકાયને પ્રાપ્ત કરે છે;...' જોયું? અસ્તિકાય લીધી. અસ્તિકાય અસંખ્યપ્રદેશી છે. જૈનમત સિવાય અન્યમતમાં એ ક્યાંય નથી. એક વીતરાગમાં જ અસંખ્યપ્રદેશી છે. આહાહા...!

'સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ સંસારના મૂળભૂત સર્વ પુણ્યપાપને તજીને, નિત્યાનંદમય, સહજ, શુદ્ધચૈતન્યરૂપ જીવાસ્તિકાયને પ્રાપ્ત કરે છે;...' આને છોડે છે અને આને પ્રાપ્ત કરે છે. છોડે છે એ ભાષા વ્યાખ્યાનમાં... પણ આને પ્રાપ્ત કરે છે એટલે ઓલી છૂટી જાય છે. અસ્તિથી. નિત્યાનંદ સહજાનંદ પ્રભુ, એને પકડે છે, એમાં લીન થાય છે, એથી પુણ્ય અને પાપ બેય છૂટી જાય છે. છોડવા પડતા નથી. પણ ઉપદેશમાં તો એમ જ આવે ને. છોડે છે એમ આવ્યું.

'તે શુદ્ધ જીવાસ્તિકાયમાં...' આહાહા...! શુદ્ધ જીવાસ્તિકાય કીધું. જોયું? જીવમાં એમ નહિ. જીવાસ્તિકાય અસંખ્યપ્રદેશી છે. આહાહા...! જીવના અસંખ્ય પ્રદેશ છે. જેમ સાંકળીમાં મકોડા-કડી ૫૦-૧૦૦-૨૦૦ હોય. એમ આત્મામાં અસંખ્ય પ્રદેશ છે. આહાહા...! અસંખ્યપ્રદેશનો આખો પિંડ છે. આહાહા...! 'સદા વિહરે છે...' 'શુદ્ધજીવાસ્તિકાયમાં તે સદા વિહરે છે...' આહાહા...! 'અને પછી ત્રિભુવનજનોથી...' પછી કહે છે કે કેવળજ્ઞાન થશે એને. એટલે 'ત્રિભુવનજનોથી (ત્રણલોકના જીવોથી) અત્યંત પૂજાતો...' આહાહા...! પછી ઇન્દ્રોથી પૂજ્ય છે. કેવળજ્ઞાન થશે એટલે ત્રણલોકના અગ્રેસર મુખ્ય જીવો છે એ બધા પૂજશે. આહાહા...! પહેલી આવી સામાયિક કરે ત્યારે એ પુણ્ય-પાપને ત્યજે છે. અને પછી જ્યારે પૂર્ણ થાય છે (ત્યારે)... આહાહા...! 'પૂજાતો એવો જિન થાય છે.' ત્રિભુવનજનોથી. જોયું? ત્રણ ભુવનના જનોથી, ત્રણલોકના જીવોથી. એ ત્રણલોકમાં ઊંચા જીવ હોય એ જ ગણાય છે. બીજા ભાન વિનાના હોય એ ગણવામાં નથી આવતા. આહાહા...! ત્રણલોકથી પૂજાય છે તો બધા ગરીબ, માણસ, મિથ્યાદષ્ટિ બધા આવવા જોઈએ. પણ એનો અર્થ જગતમાં જે સમ્યગ્દષ્ટિ અને ધર્મી જીવો છે એ ત્રણલોકમાં મોટા છે. એનાથી એ પૂજ્ય છે. આહાહા...! છે? '(ત્રણલોકના જીવોથી) અત્યંત પૂજાતો એવો...' અત્યંત પૂજાતો એવો 'જિન થાય છે.' આહાહા...! પૂરેપૂરો વીતરાગ અને જિન થાય છે. વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)